

Perustuslakivaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI PUOLUELAIN SEKÄ EHDOKKAAN VAALIRAHOITUKSESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA (HE 73/2015 VP)

Esityksen keskeinen sisältö

Vuosina 2009-2010 uudistettua vaali- ja puoluerahoituslainsäädäntöä (laki ehdokkaan vaalirahoituksesta 273/2009 ja sen muutokset 684/2010 sekä puoluelain muutokset 683/2010) on vähintään kertaalleen sovellettu kaikissa eri vaalityypeissä: europarlamenttivaaleissa 2009 ja 2014, eduskuntavaaleissa 2011 ja 2015, presidentinvaalissa 2012 ja kunnallisvaaleissa 2012.

Eduskunta edellytti kannanotossaan 11.2.2014 tarkastusvaliokunnan mietinnön (TrV9/2013 vp.) johdosta, että valtioneuvosto ryhtyy toimenpiteisiin ja selvittää vaali- ja puoluerahoitusta koskevat uudistamistarpeet. Oikeusministeriö asetti eduskunnan kannanoton johdosta parlamentaarisen työryhmän 21.11.2014 selvittämään vaali- ja puoluerahoituslainsäädännön tarkistamista. Työryhmä koostui kaikkien eduskuntapuolueiden edustajista. Lisäksi työryhmässä oli mukana pysyvinä asiantuntijoina tilintarkastuspäällikkö Jaakko Eskola Valtiontalouden tarkastusvirastosta, osastopäällikkö Auni-Marja Vilavaara valtioneuvoston kansliasta, vaalijohtaja Arto Jääskeläinen oikeusministeriöstä sekä ministeri Lauri Tarasti. Työryhmä luovutti mietintönsä oikeusministeriölle 22.4.2015 (Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 29/2015). Työryhmän mietintö oli yksimielinen.

Työryhmän tehtävänä oli laatia ehdotus siitä, millä tavoin tarkastusvaliokunnan esittämät ja muut mahdolliset vaali- ja puoluerahoitusta koskevat kehittämissuhteet olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa. Työryhmän tuli arvioida myös Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimiston vuonna 2011 Suomelle antamien vaali- ja puoluerahoitusta koskevien suositusten toteuttamismahdollisuuksia ja tarvittaessa tehdä ehdotukset niiden toteuttamiseksi.

Nyt käsittelyssä olevalla hallituksen esityksellä toteutetaan työryhmän lainsäädäntöä koskevat ehdotukset, joista keskeiset ovat:

- Puoluelain nojalla maksettavan avustuksen (jatkossa puoluetuki) käytön valvonta siirrettäisiin oikeusministeriöltä Valtiontalouden tarkastusvirastolle.
- Puoluetukea voisi jatkossa saada eduskuntapuolueiden lisäksi puolue, joka saa vähintään kahden prosentin valtakunnallisen kannatuksen eduskuntavaaleissa. Puoluetukea saavaa puoluetta ei myöskään poistettaisi puolerekisteristä, vaikka se ei olisi saanut kansanedustajapaikkaa kaksissa peräkkäisissä eduskuntavaaleissa.
- Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusoikeus laajennettaisiin presidentinvaalissa tukiyhdistykseen. Ilmoitusvelvollisuus vaalirahoituksesta europarlamenttivaaleissa laajennettaisiin koskemaan myös toista varaedustajaa.

Lisäksi esitetään hallitusohjelmakirjauksen (Ratkaisujen Suomi, Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015) mukaisesti puoluelakia muutettavaksi niin, ettei puoluetuen jakopuoluetta tarkistettaisi, vaikka eduskuntavaalien välisenä aikana vähintään puolet jotakin puoluetta edustaneista kansanedustajista luopuisi edustamasta tätä puoluetta eduskunnassa.

Esityksen suhde perustuslakiin

Valtiontalouden tarkastusvirastolle siirrettäväksi ehdotettavalla valvontatehtävällä on kiinteä yhteys perustuslailla turvatun demokraattisen järjestelmän toimintaan ja siihen tunnettuun luottamukseen. Ehdotettu valvontatehtävä soveltuu osaksi Valtiontalouden tarkastusviraston tehtäväkokonaisuutta. Näillä ja muilla hallituksen esityksessä esiin tuoduilla perusteilla ehdotuksen arvioidaan olevan sopusoinnussa perustuslain 90 §:n 2 momentin kanssa.

Lakialoitteesta LA 27/2015 vp

Lakialoitteessa LA 27/2015 vp ehdotetaan muutettavaksi puoluelain 9 §:n 1 momenttia siten, että puoluetukea jaettaisiin kaikille viimeisimpiin eduskuntavaaleihin osallistuneille ja niissä vähintään puoli prosenttia annetuista äänistä keränneille, puolerekisteriin merkityille puolueille.

Puoluetuen saamisen edellytyksenä vaaleihin osallistuminen ja riittävä kannatus ovat perusteltuja puoluetuen luonne huomioon ottaen. Puoluetuella pyritään turvaamaan valtakunnallisiin asioihin vaikuttavien puolueiden taloudellista tilannetta ja vähentämään niiden riippuvuutta yksityisistä intresseistä.

Vaali- ja puoluerahoituslainsäädännön tarkistamista selvittänyt työryhmä pohti erilaisia malleja puoluetuen laajentamiseen myös muille kuin eduskuntapuolueille. Malleista tarkoituksenmukaisimmaksi valittiin hallituksen nyt esittämä kahden prosentin valtakunnallinen kannatus puoluetuen saamisen edellytyksenä. Voidaan katsoa, että puolueella, joka saavuttaa tuon ääniosuuden, mutta ei yhtään edustajanpaikkaa, on sellaista uskottavaa, koko valtakunnan laajuista kannatusta, jota on syytä tukea puoluetuen muodossa. On myös otettava huomioon, että lakialoitteella LA 27/2015 olisi nykyistä hallituksen esitystä merkittävämpiä kustannusvaikutuksia.